

r.pr. dr hab. **Michał Wojewoda**

Prawo o aktach stanu cywilnego
w praktyce profesjonalnego
pełnomocnika

Stan cywilny - pojęcie

STAN CYWILNY to pojęcie, które występuje zarówno w języku codziennym, potocznym, jak i w przepisach prawa.

Znaczenie **potoczne**? Słownik języka polskiego:

***Stan cywilny** to społeczno-prawna sytuacja człowieka w zależności od tego, czy pozostaje (czy nie) w związku małżeńskim* (sjp.pwn.pl)

[kawaler/panna, żonaty/zamężna, rozwiedziony/rozwiedziona, wdowiec/wdowa]

UWAGA! W języku prawnym dwa znaczenia stanu cywilnego:

- a) Wąskie – zbieżne z rozumieniem potocznym – „stan cywilny jako sytuacja osoby w odniesieniu do małżeństwa” (por. art. 49 ust. 2 pkt 2 p.a.s.c.);
- b) Szerokie – wynikające z definicji legalnej stanu cywilnego w art. 2 ust. 1 p.a.s.c.

Chodzi o stan cywilny osoby fizycznej.

Obejmuje on pewne cechy osoby fizycznej związane z relacjami prawa rodzinnego oraz z sytuacją osobistą danej osoby.

Stan cywilny – definicja legalna

Ustawa - **Prawo o aktach stanu cywilnego** z 28 listopada 2014 r. Art. 2 ust. 1:

Stanem cywilnym jest sytuacja prawna osoby wyrażona przez cechy indywidualizujące osobę, kształtowana przez zdarzenia naturalne, czynności prawne lub orzeczenia sądów, lub decyzje organów, stwierdzona w akcie stanu cywilnego.

Trzy rodzaje aktów stanu cywilnego – akt urodzenia, akt małżeństwa i akt zgonu.

Ustawa przewiduje także sporządzanie szczególnego dokumentu:

- **zaświadczenie o stanie cywilnym**

Art. 49 ust. 2: ***Zaświadczenie o stanie cywilnym*** zawiera:

- 1) nazwisko, imię (imiona), nazwisko rodowe, datę i miejsce urodzenia osoby, której stanu cywilnego dotyczy, płeć, imiona oraz nazwiska rodowe rodziców;
- 2) oznaczenie stanu cywilnego jako sytuacji osoby w odniesieniu do małżeństwa.

→ 5 ogólnych i 8 szczegółowych elementów stanu cywilnego(!)

(imię/nazwisko/nazw.rodowe, data/miejsce urodzenia, płeć, filiacja, małżeństwo)

Stan cywilny – jego elementy

Wyrok SN z 10.1.2019 r., II CSK 371/18:

W obrębie szeroko zdefiniowanego w art. 2 ust. 1 p.a.s.c. stanu cywilnego, stanowiącego sytuację prawną osoby wyrażoną przez cechy indywidualizujące osobę, kształtowaną przez zdarzenia naturalne, czynności prawne, orzeczenia sądów lub decyzje organów, stwierdzoną w akcie stanu cywilnego, wyróżnić można:

*sytuację osoby w rodzinie (pokrewieństwo, małżeństwo)
i jej sytuację osobistą (imię, nazwisko, wiek, płeć).*

STAN CYWILNY to pojęcie prawa prywatnego.

Obejmuje on: → **stan rodzinny** → **stan osobisty**

W Polsce diskutowanym pojęciem nie został natomiast objęty tzw. **stan polityczny** (np. obywatelstwo), gdyż jest to zagadnienie prawa publicznego.

Obywatelstwa nie wpisuje się do aktów stanu cywilnego (choć informacja ta jest zamieszczana w różnych protokołach).

Elektroniczny rejestr stanu cywilnego

Obecna regulacja prawna – ustawa z 28.11.2014 r.:

W miejsce tradycyjnych (papierowych) ksiąg stanu cywilnego wprowadzono elektroniczny ogólnokrajowy **rejestr stanu cywilnego** → element Systemu Rejestrów Państwowych.

Art. 5 ust. 1: *Rejestr stanu cywilnego jest prowadzony w systemie teleinformatycznym.*

[prowadzenie rejestru zapewnia minister właściwy ds. informatyzacji – art. 5 ust. 2]

Art. 6 ust. 1: *Gmina jest okręgiem rejestracji stanu cywilnego.*

USC w każdej polskiej gminie (2477) → prawie 2500 urzędów stanu cywilnego w Polsce!

Przed 2015 r. w każdej gminie osobne papierowe księgi stanu cywilnego.

Miejsce urodzenia wskazywało, w którym urzędzie jest akt urodzenia!

Art. 11 p.a.s.c.

1. *Właściwy miejscowo wojewoda sprawuje nadzór nad rejestracją stanu cywilnego.*

3. *Minister właściwy do spraw wewnętrznych sprawuje nadzór nad działalnością wojewody w zakresie rejestracji stanu cywilnego.*

Rejestracja stanu cywilnego

→ problematyka z pogranicza dyscyplin prawnych

(I.) Sfera prawa administracyjnego?

Art. 2 ust. 5 p.a.s.c. - *Czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego innych niż **akty stanu cyw. dokonuje się w formie decyzji administracyjnej albo czynności materialno-technicznej.***

Art. 12 ust. 1 p.a.s.c. - *W sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się przepisy ustawy z dnia 14.06.1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego.*

(II.) Sfera prawa prywatnego?

Przedmiotem czynności rejestracyjnych są jednak **relacje i konstrukcje cywilnoprawne**:

- pochodzenie dziecka (filiacja); - imię i nazwisko; - małżeństwo, rozwód separacja.

UWAGA! Część negatywnych rozstrzygnięć kierownika USC nie ma formy decyzji adm. i podlega ocenie przez sąd powszechny (np. art. 64 i art. 89 p.a.s.c.).

Kłopoty przy nowelizacjach Prawa o aktach stanu cywilnego:

→ główna kompetencja Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji(!)

– konieczne uzgodnienia z Ministerstwem Sprawiedliwości.

→ do tego sam rejestr utrzymywany przez Ministerstwo Cyfryzacji – aplikacja „Źródło”.

Znaczenie urzędów stanu cywilnego

- Urzędnicy stanu cywilnego są strażnikami „rejestrów stanu cywilnego”.

Rejestr stanu cywilnego jest oficjalnym rejestrem, w którym urzędowo odnotowuje się stan cywilny jednostki. W obrocie prawnym stan cywilny można wykazać tylko odpisem aktu stanu cywilnego!

→ wyłączność dowodowa aktów stanu cywilnego

- Dodatkowo, urząd stanu cywilnego jest miejscem, gdzie dokonuje się ważnych czynności prawnych z zakresu prawa cywilnego:
 - zawarcie małżeństwa,
 - uznanie ojcostwa,
 - testament allograficzny.
- Wkrótce w USC mają być realizowane także dodatkowe czynności:
 - zawarcie i rozwiązanie związku partnerskiego (projekt ustawy o rejestrowanych związkach partnerskich);
 - rozwiązanie małżeństwa(?!) – prace Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego.

Wyłączność dowodowa aktów stanu cywilnego

Art. 3 p.a.s.c.

Akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych; ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym.

(najpierw art. 25 zd. 1 dekretu p.a.s.c. z 1955 r., następnie art. 4 ustawy p.a.s.c. z 1986 r.)

Wpisy niemal wyłącznie deklaratywne, ale o szczególnym walorze dowodowym.

Jeśli chcemy udowodnić urodzenie, małżeństwo lub zgon w jakimkolwiek formalnym postępowaniu powinniśmy odwołać się do treści aktu stanu cywilnego.

Aspekt „negatywny” zasady:

- zakaz dopuszczania innego środka dowodowego (ani dokumenty ani źródła osobowe) w celu wykazania faktu podlegającego stwierdzeniu za pomocą dowodu wyłącznego;
 - zob. uchwałę 7 sędziów SN z 20.11.2012 r., III CZP 58/12;

Aspekt „pozytywny” zasady:

- powołanie się na akt stanu cywilnego zasadniczo zwalnia od składania innych dowodów
 - zob. wyroki NSA z 1.12.2016 r., II OSK 430/15 oraz z 20.2.2020 r., II OSK 828/18.

Zakres zasady wyłączności dowodowej

Okoliczności, do których odnosi się art. 3 p.a.s.c. nie podlegają udowodnieniu w żaden inny sposób. Jakie to jednak okoliczności?

→ „zdarzenia stwierdzone w akcie stanu cywilnego”?!

Przede wszystkim zatem - **urodzenie**, - **małżeństwo**, - **zgon**.

Dodatkowo jednak zasada odnosi się także do *„podstawowych danych zawartych w tych aktach dotyczących daty i miejsca zdarzenia, danych dotyczących dziecka (płeć, imię, nazwisko, pochodzenie od określonych rodziców), danych dotyczących osób wstępujących w związek małżeński oraz danych dotyczących osób zmarłych”* (wyrok SN z 11.12.2002 r., I CK 348/02).

W praktyce, wszystkie **elementy stanu cywilnego** powinny być udowadniane za pomocą aktu stanu cywilnego(!)

Przykłady działania zasady:

- prawomocne postanowienie sądu o uznaniu za zmarłego nie jest dowodem śmierci;
- prawomocny wyrok rozwodowy nie jest dowodem stanu bezżennego.

Dowód stanu cywilnego

Należy zawsze wiedzieć, jakim aktem (odpisem) się posłużyć. Nie ma swobody co do udowodnienia poszczególnych elementów stanu cywilnego różnymi dokumentami.

- Największe znaczenie → Akt urodzenia - data urodzenia, miejsce urodzenia,
- imię i nazwisko rodowe dziecka, - płeć,
- pochodzenie od określonych rodziców (filiacja);
- Akt małżeństwa - fakt i chwila zawarcia małżeństwa,
- aktualny 'status małżeństwa' - rozwód, separacja, unieważnienie małżeństwa;
- nazwisko noszone po ślubie.
- Akt zgonu – fakt i data zgonu.

Postanowienie SN z 30.08.2006 r., II CSK 62/06: *Akt zgonu zawierający informację o stanie cywilnym osoby zmarłej wynikającym z zawarcia małżeństwa oraz dane dotyczące małżonka tej osoby nie stanowi dowodu pozostawania osoby zmarłej w chwili śmierci w związku małżeńskim.* [info o małżonku niekiedy na podstawie oświadczenia]

Akt zgonu nie informuje też o orzeczonej separacji - będzie wpis: żonaty/zamężna(!)

Dowód stanu cywilnego

W praktyce posługujemy się **odpisami aktów** (oryginał ma formę elektroniczną i pozostaje w rejestrze lub w księdze).

- Odpisy skrócone i zupełne aktów

→ odpis zupełny aktu stanu cywilnego stanowi dosłowne powtórzenie treści aktu stanu cywilnego oraz treści dołączonych wzmianek dodatkowych (art. 45.2 p.a.s.c.);
[kwestia prawidłowego czytania odpisu zupełnego – może być mylący]

→ odpis skrócony aktu stanu cywilnego zawiera treść aktu stanu cywilnego uwzględniającą treść dołączonych wzmianek dodatkowych (art. 45.3 p.a.s.c.).

Kwestia aktualności odpisów z rejestru?

- Zaświadczenie o stanie cywilnym – to także dowód stanu cywilnego, skoro wydaje się go z rejestru na podstawie danych zawartych w aktach stanu cywilnego.

Zaświadczenie o stanie cywilnym jest ważne przez okres 6 miesięcy od daty jego sporządzenia (art. 44 ust. 4 p.a.s.c.).

- Poświadczona kserokopia aktu stanu cywilnego z akt w zasobie Archiwum Państw.(?)

Uzyskiwanie odpisów aktów

Wersja **papierowa** odpisów/zaświadczeń i wersja **elektroniczna** → po wydrukowaniu „bezużyteczna” (za granicą często kody QR umożliwiające weryfikację dokumentu). Niekiedy jednak możemy załączyć odpis elektroniczny na nośniku (np. płyta CD).

Art. 44 ust. 6 p.a.s.c. *Wniosek o wydanie odpisu aktu stanu cywilnego lub o wydanie zaświadczenia o stanie cywilnym lub zaświadczenia o zamieszczonych lub niezamieszczonych w rejestrze stanu cywilnego danych dotyczących wskazanej osoby składa się do wybranego kierownika USC.*

Przy dokumentach tradycyjnych wniosek może być złożony także elektronicznie

- **opłata skarbową** wnoszona razem z wnioskiem:

- odpis skrócony – **22 zł**; - odpis zupełny – **33 zł**;
- zaświadczenie o stanie cywilnym – **38 zł**.

Jeżeli akt stanu cywilnego jest w rejestrze stanu cywilnego, to w dowolnym USC w Polsce można dostać jego odpis. Zasadniczo – **niezwłocznie(!)**

→ czas oczekiwania w praktyce zależy często od wielkości urzędu.

[W sądach i urzędach należy posługiwać się oryginalnymi odpisami z rejestru(!)]

Uzyskiwanie odpisów aktów

Jeżeli akt nie został wcześniej przeniesiony do rejestru (sporządzony przed 2015 r.), to papierowa wersja aktu jest wciąż w USC, w którym go sporządzono.

Potrzebne będzie przeniesienie aktu do rejestru - **odpisy wydawane są tylko z rejestru(!)**
Wniosek składany w dowolnym urzędzie – „właściwy” USC jest informowany z urzędu.
Wtedy dodatkowy czas na realizację wniosku.

Art. 125 p.a.s.c.

- 1. Przeniesienie aktu stanu cywilnego do rejestru stanu cyw. jest dokonywane z urzędu.*
- 2. Kierownik USC, który przechowuje księgę stanu cyw. prowadzoną na podstawie przepisów dotychczasowych, dokonuje przeniesienia aktu stanu cyw. do rejestru stanu cyw. w przypadku wniosku o wydanie odpisu aktu stanu cyw. lub o wydanie zaświadczeń, o których mowa w niniejszej ustawie, albo w przypadku dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cyw., dla której akt stanu cyw. jest niezbędny, albo w przypadku gdy akt stanu cyw. jest niezbędny dla dokonania czynności przez organ paszportowy.*

Legitymacja do uzyskania odpisu aktu

Ograniczenia w dostępie do danych. Także ze względu na RODO.

Art. 49 p.a.s.c.

3. Zaświadczenie o stanie cywilnym jest wydawane osobie, której dotyczy.

Art. 45 p.a.s.c. [Ograniczenie jawności aktów stanu cywilnego]

1. Odpis aktu stanu cywilnego i zaświadczenie o zamieszczonych lub niezamieszczonych w rejestrze stanu cywilnego danych dotyczących wskazanej osoby wydaje się osobie, której akt dotyczy, lub jej małżonkowi, wstępnemu, zstępnemu, rodzeństwu, przedstawicielowi ustawowemu, opiekunowi, osobie, która wykaże w tym interes prawny (...)

→ Jeżeli nie chodzi o dokumenty dotyczące bliskich członków rodziny,
to niezbędne wykazanie **interesu prawnego**(!)

W praktyce ocena najbardziej liberalna przy akcie zgonu, bo dane osobowe zmarłego nie podlegają takiej ochronie jak dane osoby żyjącej.

Brak definicji legalnej interesu prawnego w rozumieniu art. 45 ust. 1 p.a.s.c.

Interes prawny w uzyskaniu odpisu aktu

Pojęcie interesu prawnego szeroko dyskutowane w doktrynie i orzecznictwie.

Wyrok WSA w Szczecinie z 23 maja 2019 r., II SA/Sz 343/19:

Interes prawny musi być interesem własnym, osobistym, indywidualnym danego podmiotu i mieć charakter realny, to jest istnieć aktualnie, a nie hipotetycznie oraz pozostawać w bezpośrednim związku z przedmiotem sprawy administracyjnej.

O tym, czy w konkretnej sprawie dany podmiot ma interes prawny, decydują przepisy prawa materialnego nie tylko z zakresu prawa administracyjnego, ale również z zakresu np. stosunków cywilnych.

Zamiar zainicjowania postępowania sądowego nie wypełnia istotnych elementów, na jakich oparty jest interes prawny. Nie jest to bowiem interes aktualny, obiektywnie istniejący i konkretny.

Zawsze należy jednak badać (...) okoliczności danego przypadku.

W tej sprawie wierzyciel domagał się odpisu aktu urodzenia dziecka spadkodawcy.

Co innego, gdyby chodziło o odpis aktu zgonu samego spadkodawcy.

Odpisy aktów do spraw sądowych

Pomocne w wykazaniu interesu prawnego mogą być dokumenty sądowe, z których wynika zobowiązanie do przedstawienia aktu. Czy może być to jednak dokument z systemu teleinf.?

Pełnomocnicy zasadniczo otrzymują dokumenty za pośrednictwem Portalu Informacyjnego.

Tyle że dokumenty w portalu mają mało formalną postać (brak podpisu, pieczęci). Niekiedy są to nawet pliki edytowalne. Ryzyko dokonywania zmian lub poprawek w dokumencie(!)

Kwestia zaufania do takich dokumentów? Niekiedy wątpliwości kierowników USC.

Ustawa z 27.7.2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 334):

Art. 53a § 1. *Pochodzący od sądu dokument uzyskany z systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe ma moc dokumentu wydanego przez sąd, o ile ma cechy umożliwiające jego weryfikację w tym systemie.*

§ 2. *Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób i cechy umożliwiające weryfikację istnienia i treści pisma w systemie teleinformatycznym(...)*

UWAGA! Portal informacyjny nie jest „systemem obsługującym postępowanie”

w rozumieniu powołanych wyżej przepisów (taki system jest przykładowo w EPU).

Nie stosujemy zatem wymogów z art. 53a prawa o ustroju sądów powszechnych.

Wezwanie przesłane przez portal informacyjny

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 867):

§100a. ust. 1. *Pisma sądowe zamieszczone w sądowym systemie teleinformatycznym i odnotowane w nim jako wydane mogą być wysłane bez podpisu.*

2. Pismo sądowe, a w razie przesłania odpisu orzeczenia pismo przewodnie, przy którym odpis jest przesyłany, zawiera wskazanie stanowiska służbowego lub pełnionej funkcji oraz imię i nazwisko osoby, która podpisałaby pismo sądowe, gdyby nie możliwość jego wysyłki bez podpisu. Nie stosuje się wymogów zamieszczenia pieczęci urzędowej i poświadczenia za zgodność z oryginałem na przesyłanym odpisie orzeczenia oraz podpisania pozostawionej w aktach kopii wysłanego pisma.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 12.3.2024 r. w sprawie doręczania pism sądowych za pośrednictwem portalu informacyjnego w post. cywilnym (Dz. U. poz. 368)

§4 ust. 3. *Elektroniczne potwierdzenie odbioru korespondencji zawiera w szczególności: oznaczenie doręzonego pisma, nazwę użytkownika konta, któremu doręczono pismo, datę jego odbioru albo informację, że doręczenie uznaje się za skuteczne, informację o dacie umieszczenia pisma w portalu informacyjnym razem z oznaczeniem doręzonego pisma.*

Zarządzenie/postanowienie w protokole rozprawy

Niekiedy sąd zobowiązuje stronę postępowania do przedstawienia odpisów aktów w ramach zarządzeń/postanowień wydawanych w trakcie rozprawy, co znajduje wyraz w protokole rozprawy.

Odpis z akt sądowych z protokołem rozprawy z pewnością stanowi wystarczający dowód – wnioskodawca wykaże w ten sposób swój interes prawny dotyczący otrzymania z USC odpisu aktu stanu cywilnego.

Pytanie, czy wystarczy wydruk z pliku z protokołem rozprawy zamieszczonego w portalu informacyjnym sądu. To nie jest „wezwanie”, więc nie będzie elektronicznego potwierdzenia otrzymania korespondencji. Wydaje się, że urzędnik stanu cywilnego może domagać się oficjalnego dokumentu z sądu z właściwym podpisem.

Inny problem: jeśli pełnomocnik w imieniu mocodawcy występuje o 10 odpisów aktów stanu cywilnego potrzebnych do sprawy cywilnej (SNS) → 10 spraw administracyjnych:
- 10 opłat za wydanie odpisu (22 zł) + 10 opłat od pełnomocnictwa (17 zł)

Z powyższych względów warto wiedzieć, kiedy można uniknąć konieczności przedstawiania odpisów aktów stanu cywilnego. W wielu przypadkach sąd może (lub powinien) sam uzyskać odpowiedni dokument(!)

Alternatywa - wielojęzyczne odpisy skrócone

Konwencja nr 16 MKSC z 1976 r. dotycząca wydawania wielojęzycznych odpisów skróconych aktów stanu cywilnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 166, poz. 1735).

Wielojęzyczne odpisy skrócone aktów stanu cywilnego mają taką samą wartość, jak odpisy wydane na polskich drukach i są uznawane bez potrzeby legalizacji lub równoważnej formalności oraz bez potrzeby dodatkowego tłumaczenia na terytorium każdego z 23 Państw, związanych Konwencją nr 16 tj.:

Polski, Niemiec, Austrii, Belgii, Hiszpanii, Francji, Włoch, Luksemburga, Holandii, Portugalii, Szwajcarii, Turcji, Słowenii, Chorwacji, Macedonii, Bośni i Hercegowiny, Serbii, Czarnogóry, Mołdawii, Litwy, Estonii, Rumunii i Bułgarii.

Odpisy aktów urodzenia, małżeństwa i zgonu sporządzane są na wniosek osoby, która jest uprawniona do otrzymania polskiego odpisu aktu stanu cywilnego.

Opłata skarbową za uzyskanie wielojęzycznego odpisu skróconego aktu stanu cywilnego jest taka sama jak za odpis skrócony na druku polskim i wynosi **22 zł**.

Wielojęzyczne standardowe formularze unijne

Rozporządzenie UE nr 7/2016 z 6 lipca 2016 r. w sprawie promowania swobodnego przepływu obywateli poprzez **uproszczenie wymogów dotyczących przedkładania określonych dokumentów urzędowych w Unii Europejskiej**

- uproszczenie obiegu niektórych dokumentów urzędowych;
- zniesienie obowiązku dostarczenia tłumaczenia dokumentu urzędowego.

Przepisy **dotyczą jednak tylko autentyczności** dokumentów urzędowych, a nie **uznania ich skutków prawnych** poza państwem, w którym zostały wydane. Uznanie skutków materialnych zależy od postanowień prawa wewnętrznego w państwie UE, w którym dokument jest przedkładany.

Przykładowo, akt zawarcia małżeństwa osób tej samej płci wydany w kraju UE, musi być uznany za dokument urzędowy w każdym innym kraju unijnym (bez dodatkowego poświadczenia). **Nie ma jednak obowiązku uznania samego małżeństwa**, jeżeli związki osób tej samej płci nie są uznawane w danym kraju.

Wielojęzyczne standardowe formularze unijne

Rozporządzenie ma zastosowanie do dokumentów urzędowych wydawanych przez organy państwa członkowskiego zgodnie z jego prawem krajowym, które mają zostać przedłożone organom innego państwa członkowskiego i których głównym celem jest stwierdzenie jednego z następujących faktów (nie tylko stan cywilny):

- urodzenia, ▪ pozostawania przy życiu, ▪ zgonu,
- imienia i nazwiska,
- małżeństwa, w tym zdolności do zawarcia małżeństwa oraz stanu cywilnego, rozvodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa,
- zarejestrowanego związku partnerskiego, zdolności do jego zawarcia, jego rozwiązania, separacji oraz unieważnienia,
- pochodzenia dziecka, ▪ przysposobienia,
- miejsca zamieszkania lub miejsca pobytu,
- obywatelstwa, ▪ braku wpisu w rejestrze karnym.

Wielojęzyczne standardowe formularze unijne

- Z wnioskiem o przygotowanie wielojęzycznego formularza wydawanego do odpisu skróconego aktu urodzenia, odpisu skróconego aktu małżeństwa lub odpisu skróconego aktu zgonu może wystąpić:
 - osoba, której akt dotyczy, małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, przedstawiciel ustawowy, opiekun, osoba, która wykaże w tym interes prawny.
- Z wnioskiem o przygotowanie wielojęzycznego formularza wydawanego do zaświadczenia o stanie cywilnym lub zaświadczenia stwierdzającego, że zgodnie z prawem polskim można zawrzeć małżeństwo mogą wystąpić:
 - osoby, których dotyczą wskazane zaświadczenia.

Formularz standardowy jest dołączany do wydawanego dokumentu urzędowego w dwóch językach: języku urzędowym państwa, w którym jest wydawany oraz w języku urzędowym państwa UE, w którym dokument ma zostać przedłożony.

Opłata – **17 zł**. Uwaga! Nie jest to opłata skarbową - wpłata na inny rachunek bankowy. Opłata niezależna od opłaty skarbowej należnej za wydanie dokumentu „źródłowego”.

Odpisy aktów do postępowań sądowych

Uwaga! Sądy mają możliwość samodzielnego „zamawiania” aktów przez epuap.

Co więcej, od 15 sierpnia 2024 r. przewidziano bezpośredni dostęp sądów do rejestru stanu cywilnego.

Art. 5a ust. 1 p.a.s.c.

Dane z rejestru stanu cywilnego minister właściwy do spraw informatyzacji udostępnia: (...) 7) sądom

Ministerstwo Sprawiedliwości przesało do sądów pismo dot. możliwości podłączenia sądów do rejestru stanu cywilnego. Do pisma dołączone zostały wzory wniosków, które należało wypełnić i przesać do Centralnego Ośrodka Informatyki.

Około 300 sądów zwróciło się już z wnioskiem. Przeprowadzane są testy w wybranych sądach. Cała procedura ma potrwać kilka miesięcy.

Chodzi o przekonanie sędziów, że nowe narzędzie (Broker Komunikacyjny) dające bezpośredni wgląd do rejestru jest wystarczające do prowadzenia spraw i nie ma potrzeby dostarczania odpisów akt stanu cywilnego w formie papierowej.

Odpisy aktów do postępowań sądowych

Oficjalne stanowisko **MS** przedstawione Marszałkowi Senatu w marcu 2024 r.:

„Celem realizacji projektu pod nazwą Broker Komunikacyjny jest skrócenie czasu pozyskiwania danych wymaganych w procesie postępowań sądowych, wyeliminowanie konieczności występowania przez sądy z wnioskami bądź pismami o pozyskanie wymaganych danych oraz ułatwienie i uproszczenie dostępu do wymaganych danych, co wpłynie na przebieg postępowania sądowego.

(...) W sytuacji, gdy akt stanu cywilnego będzie w rejestrze stanu cywilnego oraz w przypadku uzyskania przez dany sąd dostępu do takiego rejestru, nie będzie istniał obowiązek dostarczania odpisów aktów stanu cywilnego przez obywateli”.

Oficjalne stanowisko **MSWiA** z marca 2024 r. w tej samej sprawie:

W sytuacji, gdy akt stanu cywilnego nie będzie w rejestrze stanu cywilnego, ale będzie znajdował się w księgach stanu cywilnego, sąd „*będzie mógł wystąpić ze stosownym wnioskiem o wydanie odpisu aktu stanu cywilnego do urzędu stanu cywilnego na zasadach ogólnych*”. Dojdzie wtedy do przeniesienia aktu w trybie art. 125 p.a.s.c. i wydania odpisu.

Dokumenty archiwalne

W ustawie p.a.s.c. uregulowano kwestię przechowywania i archiwizowania aktów stanu cywilnego, akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego oraz dawnych ksiąg stanu cywilnego (art. 28 oraz art. 128 i nast. p.a.s.c.).

Zasadniczo dwa terminy przechowywania: **100 lat - w związku z rejestracją narodzin;**
80 lat - w związku z rejestracją małżeństw i zgonu.

Po upływie tych okresów dokumenty są przekazywane do archiwum państwowego.

Jednakże okres przechowywania w związku z rejestracją narodzin lub małżeństwa może ulec wydłużeniu, gdy osoba, dla której sporządzono akt, żyje dłużej niż wskazane powyżej terminy (jeśli żyje choćby jedna osoba nie zamyka się całej księgi za dany rok).

→ niezadko zdarza się, że akta, które powinny być zarchiwizowane znajdują się w USC.

Niezależnie od tego, czy akta (księgi) zostały przekazane do archiwum państwowego, czy pozostają w USC, upływ okresu przechowywania prowadzi do sytuacji, w której nie są wydawane odpisy aktów stanu cywilnego.

Jeśli upłynął okres przechowywania ksiąg, to nie można przenieść aktów stanu cywilnego z dawnych ksiąg stanu cywilnego do rejestru stanu cywilnego (art. 130 ust. 4 p.a.s.c.).

Dokumenty archiwalne

Po upływie okresu przechowywania udostępnianie aktów stanu cywilnego z ksiąg stanu cywilnego i akt zbiorowych odbywa się na zasadach przewidzianych w ustawie z 14.7.1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (art. 130 ust. 4 p.a.s.c.).

Zgodnie z art. 28 ust. 5 w zw. z art. 26 ust. 4 p.a.s.c., art. 130 ust. 4 p.a.s.c. w zw. z art. 16 ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, art. 130 ust. 5 p.a.s.c. możliwe jest:

- wykonanie własnych fotokopii (przy czym prywatne fotokopie z ksiąg stanu cywilnego nie mają mocy dokumentu urzędowego);
- uzyskanie odpisów lub odwzorowań cyfrowych (w wersji papierowej lub elektronicznej) poświadczonych za zgodność z oryginałem, które są dokumentami urzędowymi (opłata 5 zł za stronę).

Jeśli księgi stanu cywilnego zostały zarchiwizowane należy poszukiwać potrzebnych dokumentów w archiwach państwowych.

W przypadku konieczności wykazywania pewnych zdarzeń za pomocą odpisów aktu stanu cywilnego możliwe jest przedstawienie poświadczonych odpisów (np. w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku lub na potrzeby sporządzenia notarialnego APD).

(nie należy jednak sporządzać odpisu z uzyskanego odpisu – do sądu oryginał odpisu!)

Akty stanu cywilnego w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku

Art. 670 k.p.c. *Sąd spadku **bada z urzędu**, kto jest spadkobiercą testamentowym oraz spadkobiercą ustawowym, o którym mowa w art. 669 zdanie drugie.*

[art.669 zd.2 k.p.c.→ małżonek, zstępni, osoby pozostające w stosunku przysposobienia, rodzice i rodzeństwo]

Dziedziczenie ustawowe opiera się na więzach rodzinnych.

Wyłącznym dowodem tych więzów są akty stanu cywilnego – art. 3 p.a.s.c.

Postanowienie SN z 16 listopada 2016 r., I CSK 807/15:

Dowody z akt stanu cywilnego mają charakter szczególny, wynikający z art. 3 p.a.s.c.

Zasada wyłączności dowodowej tych aktów oznacza, że tylko na ich podstawie możliwa jest identyfikacja spadkobierców ustawowych w stosunku do spadkodawcy. Ustalenie danych personalnych spadkobiercy może się opierać wyłącznie na podstawie aktów stanu cywilnego, które nie mogą być zastąpione przez inne dowody.

Dotarcie do wszelkich odpowiednich aktów obowiązkiem sądu, który działa z urzędu!
Powód powinien przedstawić tylko akt zgonu spadkodawcy.

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku

Nieprzedstawienie odpisów skróconych aktów stanu cywilnego spadkobierców nie stanowi braku formalnego wniosku o stwierdzenie nabycia spadku.

Postanowienie SN z 16 listopada 2016 r., I CSK 807/15 (ciąg dalszy):

Są to dowody z dokumentów, co oznacza, że ich nieprzedłożenie nie może stanowić podstawy zawieszenia postępowania w rozumieniu art. 177 §1 pkt 6 k.p.c.

Nie jest to bowiem przyczyna uniemożliwiająca nadanie sprawie dalszego biegu. Bierność wnioskodawczyni w przedstawianiu dowodów potwierdzających prawa do spadku osób dziedziczących po spadkodawcy (...), względnie w podaniu okoliczności mających znaczenie dla ustalenia właściwego urzędu stanu cywilnego, w którym akta stanu cywilnego tych osób się znajdują, nie zwalnia sądu spadku z inicjatywy dowodowej z urzędu. [Jej przejawem będzie] zwrócenie się do właściwego USC o przesłanie odpisów skróconych z akt stanu cywilnego spadkobierców.

Sąd może „zamówić” odpis, a wkrótce sam będzie mógł go znaleźć w rejestrze.

→ Strona nie musi dostarczać dokumentów (koszty odpisów, opłaty od pełnomocnictw).

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku

Art. 671 §1 k.p.c. *Za dowód, że nie ma innych spadkobierców, może być przyjęte zapewnienie złożone przez zgłaszającego się spadkobiercę.*

Art. 672 k.p.c.

*Jeżeli zapewnienie nie było złożone albo jeżeli zapewnienie lub inne dowody nie będą uznane przez sąd za wystarczające, **w szczególności gdy nie udało się ustalić spadkobierców, o których mowa w art. 669 zdanie drugie,** postanowienie w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku może zapaść dopiero po wezwaniu spadkobierców przez ogłoszenie.*

→ także wtedy, gdy nie udało się uzyskać aktów stanu cywilnego spadkobierców(!)

Art. 676 k.p.c.

Jeżeli w ciągu trzech miesięcy od dnia ogłoszenia o wezwaniu spadkobierców nikt nie zgłosił nabycia spadku albo zgłaszający się nie udowodnił go na rozprawie, sąd wyda postanowienie stwierdzające nabycie spadku przez spadkobierców, których prawa zostały ustalone. [ustalone na podstawie aktów stanu cywilnego!]

Stwierdzenie nabycia spadku – data śmierci

W akcie zgonu nie zawsze jest data śmierci!

Jeżeli lekarz nie jest w stanie stwierdzić daty zgonu, wpisuje w karcie zgonu datę znalezienia zwłok, co następnie znajduje wyraz w treści aktu zgonu.

Także stwierdzenie nabycia spadku musi uwzględniać tę okoliczność.

Art. 677 k.p.c. § 1¹. *Postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku zawiera:*

- 1) *imię i nazwisko spadkodawcy, imiona jego rodziców oraz jego numer PESEL, jeżeli został nadany, datę i miejsce zgonu albo znalezienia zwłok spadkodawcy oraz ostatnie miejsce jego zwykłego pobytu.*

Niekiedy brak daty zgonu może rodzić wątpliwości co do porządku dziedziczenia.

Art. 38 p.a.s.c. *Uzupełnienia aktu zgonu dokonuje sąd w postępowaniu nieprocesowym, na wniosek osoby zainteresowanej lub prokuratora, jeżeli akt zgonu nie zawiera daty lub godziny zgonu, a dane te nie wynikają z akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego stanowiących podstawę sporządzenia aktu zgonu.*

Uwaga! Nie wystarczy wykazanie, że data śmierci inna niż data znalezienia zwłok(!)

Stwierdzenie nabycia spadku

Jeżeli wniosek o uzupełnienie aktu zgonu został oddalony albo postępowanie dowodowe przeprowadzone w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku wskazuje, że nie ma dowodów pozwalających na ustalenie dokładnej daty lub godziny zgonu,

→ sąd spadku powinien stwierdzić nabycie spadku na podstawie całokształtu dostępnego materiału dowodowego [J. Pawliczak, w: *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, Legalis 2024].

W orzecznictwie sądów powszechnych wskazuje się, że **oddalenie przez sąd wniosku o uzupełnienie aktu zgonu ze względu na brak dowodów stwierdzających datę lub godzinę zgonu nie uniemożliwia przeprowadzenia skutecznego postępowania spadkowego.**

W takiej sytuacji nie jest wykluczone wskazanie w postanowieniu o stwierdzenie nabycia spadku daty znalezienia zwłok spadkodawcy, zamiast daty jego zgonu (tak postanowienie Sądu Rejonowego Poznań-Stare Miasto w Poznaniu z 30.10.2019 r., I Ns 162/19, a także postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z 15.5.2018 r., III Ca 289/18).

Po nowelizacji art. 677 k.p.c. z 2023 r. kwestia treści postan. SNS przesądzona w przepisie.

Uzupełnienie aktu stanu cywilnego przez kierownika USC

Uzupełnienia aktu dokonuje się, gdy nie zawiera on wszystkich wymaganych danych (zob. art. 60, art. 88 i art. 95 p.a.s.c. wskazujące na obowiązkową treść aktów).

Sytuacja taka może zachodzić np. w wypadku transkrypcji zagranicznego aktu stanu cywilnego, który nie obejmuje wszystkich danych przewidzianych w p.a.s.c.

Poza szczególnym przypadkiem uzupełnienia daty i miejsca zgonu, uzupełnienia aktu dokonuje kierownik USC na podstawie odpowiednich dokumentów (krajowych lub zagranicznych) (art. 37 ust. 1 i 2 p.a.s.c.).

Uzupełnienia aktu dokonuje kierownik USC, który go sporządził, w formie czynności materialno-technicznej.

Uzupełnienie z urzędu lub na wniosek: ▪ osoby, której akt dotyczy; ▪ jej przedstawiciela ust.; ▪ osoby mającej w tym interes prawny; ▪ prokuratora.

Dokonując uzupełnienia kierownik wydaje odpis zupełny aktu stanu cywilnego

→ konieczne uiszczenie wraz z wnioskiem opłaty skarbowej za ten odpis (39 zł).

Sprostowanie aktu stanu cywilnego

Sprostowanie wchodzi w rachubę wówczas, gdy zachodzi konieczność zastąpienia danych niezgodnych z prawdą danymi odzwierciedlającymi rzeczywisty stan rzeczy

(por. postanowienie SN z 21.11.1997 r., II CKU 59/97).

Dwa tryby sprostowania aktów stanu cywilnego:

- sprostowanie przez kierownika USC (art. 35 p.a.s.c.);
- tryb sądowy (art. 36 p.a.s.c.).

Kierownik USC może dokonać sprostowania, gdy dane w akcie są niezgodne z:

- danymi zawartymi w aktach zbiorowych rejestracji stanu cywilnego;
- innymi aktami stanu cywilnego, o ile: (i) stwierdzają one zdarzenie wcześniejsze oraz
(ii) dotyczą tej samej osoby lub jej wstępnych;
- zagranicznymi dokumentami, o ile: (i) stwierdzają one zdarzenie wcześniejsze,
(ii) dotyczą tej samej osoby lub jej wstępnych oraz
(iii) są uznawane za dokument stanu cywilnego albo potwierdzają stan cyw.
(gdy w danym państwie nie jest prowadzona rejestracja stanu cywilnego).

Sprostowanie aktu stanu cywilnego przez kierownika USC

Sprostowania aktu stanu cywilnego dokonuje się z urzędu lub na wniosek:

- osoby, której akt dotyczy;
- jej przedstawiciela ustawowego;
- osoby mającej w tym interes prawny;
- prokuratora.

Uprawnieni mogą działać przez pełnomocnika.

Sprostowania aktu dokonuje kierownik USC, który go sporządził, w formie czynności materialno-technicznej.

Wraz z wnioskiem opłata skarbową 39 zł za wydanie odpisu zupełnego sprostowanego aktu. Jeśli kierownik USC w toku postępowania wyjaśniającego stwierdza brak przesłanek do sprostowania aktu w na podstawie art. 35 p.a.s.c powinien wydać decyzję odmowną (art. 2 ust. 6 p.a.s.c.).

W praktyce zdarza się, że gdy kierownik USC dostrzega, że *prima facie* nie jest organem właściwym, to na wczesnym etapie sprawy zwraca wniosek na podstawie art. 66 § 3 k.p.a.

Przeprowadzenie (nieudanego) postępowania przed kierownikiem USC nie jest warunkiem dopuszczalności sprostowania na drodze sądowej (nie zachodzi względna niedopuszczalność drogi sądowej).

Sądowy tryb sprostowania aktu stanu cywilnego – art. 36 pasc

Postępowanie nieprocesowe.

Wniosek może złożyć: ▪ zainteresowany; ▪ prokurator; ▪ kierownik USC.

Sprostowanie sądowe wchodzi w rachubę, gdy nie jest ono możliwe w trybie art. 35 p.a.s.c. (nie ma dokumentów wskazanych w przepisie pozwalających działać kierownikowi USC).

Katalog dowodów, z których może skorzystać sąd powszechny na potrzeby sprostowania aktu nie jest ograniczony (por. wyroki WSA w Łodzi z: 7.5.2021 r., III SA/Łd 284/21 oraz z 28.7.2021 r., III SA/Łd 403/21).

Właściwy miejscowo jest sąd rejonowy ze względu na miejsce zamieszkania, względnie miejsce pobytu wnioskodawcy (art. 507 i 508 § 1 k.p.c.). W braku tych podstaw właściwy jest Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy.

Opłata od wniosku wynosi 100 zł (art. 23 pkt 1 u.k.s.c.).

Orzeczenie stanowi podstawę sporządzenia w akcie stanu cywilnego wzmianki dodatkowej o sprostowaniu.

Unieważnienie aktu stanu cywilnego

Unieważnienie aktu stanu cywilnego lub wzmianki dodatkowej jest dokonywane:

- na drodze sądowej (art. 39 i art. 74 p.a.s.c.);
- na drodze administracyjnej (art. 39a, art. 39b, art. 41, art. 127 i art. 127a p.a.s.c.).

Zasadniczym trybem unieważnienia jest tryb sądowy. Tryb administracyjny w wyjątkowych przypadkach, gdy unieważnienie wynika z błędów „technicznych”.

Przesłanki unieważnienia: a) ogólne (art. 39 p.a.s.c.)

- akt stwierdza zdarzenie niezgodne ze stanem faktycznym (np. urodziny lub zgon, które nie miały miejsca, wystawiono akt zgonu dla dziecka martwo urodzonego, wzmianka dodatkowa o orzeczeniu, które nie zostało wydane lub zostało wzruszone);
- stwierdzono uchybienia, które zmniejszają moc dowodową aktu (np. akt został wydany przez osobę nieupoważnioną, zaprzeczono pochodzenie dziecka i potrzebne jest sporządzenie nowego aktu urodzenia dziecka nieznanymi rodziców, rejestracja nastąpiła na wadliwej podstawie);

b) szczególne ▪ doszło do rozwiązania przysposobienia przez sąd (proces) i trzeba unieważnić (w nieprocesie) nowy akt urodzenia sporządzony dla przysposobionego (art. 74 ust. 1 pasc).

Unieważnienie aktu stanu cywilnego

Postępowanie nieprocesowe.

Wniosek może złożyć: ▪ zainteresowany; ▪ prokurator; ▪ kierownik USC.

Właściwy miejscowo jest sąd rejonowy ze względu na miejsce zamieszkania, względnie miejsce pobytu wnioskodawcy (art. 507 i 508 § 1 k.p.c.). W braku tych podstaw właściwy jest Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy.

Opłata od wniosku wynosi 100 zł (art. 23 pkt 1 u.k.s.c.).

Unieważniając akt stanu cywilnego sąd może postanowić o sporządzeniu nowego aktu stanu cywilnego → wówczas ustala się jego treść na podstawie art. 40 p.a.s.c.

Unieważniony akt stanu cywilnego nie podlega ujawnieniu i nie wydaje się z niego odpisów (art. 42 ust. 1 p.a.s.c.). Wyjątkowo zupełne odpisy wydaje się sądowi lub osobie, której akt dotyczy, bądź która ma w tym interes prawny (art. 42 ust. 2 p.a.s.c.).

Należy odróżnić przypadki, w których dokonuje się unieważnienia od przypadków, w których należy domagać się raczej sprostowania aktu.

Ustalenie treści aktu stanu cywilnego (art. 40 p.a.s.c.)

Ustalenie treści aktu stanu cywilnego należy do wyłącznej **kompetencji sądu** i jest dokonywane w postępowaniu nieprocesowym - w związku z unieważnieniem aktu stanu cywilnego (art. 39 p.a.s.c.) lub w oddzielnym postępowaniu (np. art. 67, 72, 73 p.a.s.c.).

Wniosek może złożyć: ▪ zainteresowany; ▪ prokurator; ▪ kierownik USC.

Opłata 100 zł.

Ustalenie treści aktu stanu cywilnego wchodzi w rachubę, gdy:

- unieważniony akt stanu cywilnego ma być zastąpiony nowym aktem;
- akt urodzenia lub akt małżeństwa nie został sporządzony i nie może go sporządzić kierownik USC.

Ustalenie treści aktu stanu cywilnego polega na określeniu w orzeczeniu sądowym treści danego aktu. Na podstawie orzeczenia sądu kierownik USC sporządza akt stanu cywilnego.

Akt sporządzony w tym trybie „żyje własnym życiem” (por. uchwała SN z 20.9.1965 r., III CO 5/64; postanowienie SN z 18.01.1967 r., III CR 370/66; uchwała SN z 25.06.1991 r., III CZP 54/91) → w efekcie taki akt może być np. sprostowany (nie prostuje się orzeczenia sądu).

Wzmianki dodatkowe na podstawie zagranicznych rozstrzygnięć

Niekiedy stan cywilny osoby objętej polskim rejestrem zostaje ukształtowany zagranicznym rozstrzygnięciem.

Art. 108 p.a.s.c.

*1. Jeżeli **orzeczenie sądu państwa obcego lub rozstrzygnięcie innego organu państwa obcego podlega uznaniu** na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (...), wiążących Rzeczpospolitą Polską wielostronnych i dwustronnych umów międzynarodowych lub prawa Unii Europejskiej, **kierownik urzędu stanu cywilnego dołącza wzmiankę dodatkową do aktu stanu cywilnego lub zamieszcza przypisek przy tym akcie.***

Kwestia uznania zagranicznego rozstrzygnięcia – wielość regulacji prawnych:

- rozporządzenia unijne;
- konwencje wielostronne;
- konwencje dwustronne;
- k.p.c.

Uznanie zagranicznego rozstrzygnięcia

Zasadą jest dziś **uznanie z mocy prawa (*ex lege*)** – zaufanie do obcych rozstrzygnięć.
Modelowe rozwiązanie w k.p.c. (podobnie w regulacjach międzynarodowych).

Art. 1145 k.p.c.

Orzeczenia sądów państw obcych wydane w sprawach cywilnych podlegają uznaniu z mocy prawa, chyba że istnieją przeszkody określone w art. 1146.

Art. 1148 § 1 k.p.c.

Każdy, kto ma w tym interes prawny, może wystąpić do sądu z wnioskiem o ustalenie, że orzeczenie sądu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu.

Automatycznemu uznaniu podlegają również **rozstrzygnięcia innych organów państw obcych w sprawach cywilnych** (art. 1149¹ k.p.c.).

Postępowanie delibacyjne wyjątkowo:

- rozstrzygnięcia sprzed 1.07.2009 r. (sprzed nowelizacji k.p.c.);
- rozwody administracyjne z Ukrainy (tak stanowi umowa dwustronna PL-UA z 1993 r.).

Wzmianki dodatkowe na podstawie zagranicznych rozstrzygnięć

Zasadą zatem dokonanie wzmianki, skoro rozstrzygnięcia są uznawane z mocy prawa.

Uznanie wprowadzie *ex lege*, ale trzeba dopełnić określonych formalności.

Osoba powołująca się na uznanie zagranicznego orzeczenia powinna przedstawić (art. 1147 § 1 i 2 k.p.c.):

- 1) urzędowy odpis orzeczenia;
- 2) dokument stwierdzający prawomocność orzeczenia, jeśli prawomocność nie wynika z samego orzeczenia;
- 3) dokument stwierdzający, że pozwanemu doręczono pismo wszczynające postępowanie, jeżeli pozwany nie wdał się w spór;
- 4) uwierzytelnione tłumaczenie ww. dokumentów.

Na podstawie przedstawionych dokumentów kierownik USC dokona oceny,
czy nie zachodzi jedna z negatywnych przesłanek uznania.

Negatywne przesłanki uznania - art. 1146 § 1 k.p.c.

Orzeczenie nie podlega uznaniu, jeżeli:

- 1) **nie jest prawomocne** w państwie, w którym zostało wydane;
- 2) zapadło w sprawie należącej **do wyłącznej jurysdykcji sądów polskich**;
- 3) pozwanemu, który **nie wdał się w spór co do istoty sprawy, nie doręczono należycie i w czasie umożliwiającym podjęcie obrony pisma wszczynającego postępowanie**;
- 4) strona w toku postępowania była **pozbawiona możliwości obrony**;
- 5) **sprawa o to samo roszczenie między tymi samymi stronami zawisła w Rzeczypospolitej Polskiej wcześniej niż przed sądem państwa obcego**;
- 6) jest **sprzeczne z wcześniej wydanym prawomocnym orzeczeniem** sądu polskiego albo wcześniej wydanym prawomocnym orzeczeniem sądu państwa obcego, spełniającym przesłanki jego uznania w Rzeczypospolitej Polskiej, zapadłymi w sprawie o to samo roszczenie między tymi samymi stronami;
- 7) uznanie byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (**klauzula porządku publicznego**).

[podobne rozwiązania w regulacjach międzynarodowych]

Odmowa czynności ze względu na brak uznania

Art. 108 ust. 4 p.a.s.c. *Kierownik urzędu stanu cywilnego, który odmawia na podstawie art. 1146 Kodeksu postępowania cywilnego dokonania czynności na podstawie orzeczenia organu państwa obcego, zawiadamia na piśmie utrwalonym w postaci papierowej lub w postaci elektronicznej wnioskodawcę o przyczynach odmowy, informując o prawie wystąpienia w trybie art. 1148 tego Kodeksu do sądu powszechnego o rozstrzygnięcie, czy orzeczenie organu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu.*

Powyższy przepis stanowi o odmowie uznania orzeczenia lub rozstrzygnięcia w reżimie przepisów k.p.c. Tak samo, gdy odmowa na gruncie innych aktów prawnych.

Wyrok NSA z 4.10.2022 r., II OSK 3373/19:

Odmawiając dokonania wzmianki [ze względu na brak uznania] kierownik USC nie wydaje decyzji administracyjnej, tylko pisemnie powiadamia wnioskodawców.

Weryfikacja zgodności z prawem takiego działania kierownika USC należy do właściwości sądów powszechnych i następuje w postępowaniu, o którym mowa w art. 1148 k.p.c.

→ Info od kierownika USC nie jest decyzją adm. i nie podlega zaskarżeniu w trybie adm.

Transkrypcja zagranicznych dokumentów stanu cywilnego

Coraz więcej spraw i relacji transgranicznych.

W każdym państwie odrębny system rejestracji stanu cywilnego
(zasada terytorializmu rejestracji).

Gdy zdarzenie objęte rejestracją ma miejsce za granicą, to mamy obcy akt stanu cyw.

Warto zagranicznych aktów w Polsce?

Uchwała 7 sędziów SN z 20.11.2012 r., III CZP 58/12:

Akt stanu cywilnego sporządzony za granicą stanowi wyłączny dowód zdarzeń w nim stwierdzonych także wtedy, gdy nie został wpisany do polskich ksiąg stanu cywilnego.

Łatwiej jednak posługiwać się aktem krajowym (nie trzeba tłumaczenia, inne jest podejście urzędów). Ponadto niekiedy istotne jest, aby wobec osoby, która jest już objęta polskim rejestrem uaktualnić wpisy uwzględniając zdarzenia zagraniczne.

Odpowiedzią na te potrzeby jest możliwość tzw. **transkrypcji** obcego dokumentu.

Transkrypcja zagranicznych dokumentów stanu cywilnego

TRANSKRYPCJA – przepisanie zagranicznego dokumentu stanu cywilnego do krajowego systemu rejestracji stanu cywilnego → tzw. umiejscowienie zagranicznego dokumentu

Art. 104 ust.2 p.a.s.c. ***Transkrypcja polega na wiernym i literalnym przeniesieniu treści zagranicznego dokumentu stanu cywilnego zarówno językowo, jak i formalnie, bez żadnej ingerencji w pisownię imion i nazwisk osób wskazanych w zagranicznym dokumencie stanu cywilnego.***

Efektem transkrypcji jest stworzenie polskiego aktu stanu cywilnego, stanowiącego odwzorowanie zagranicznego dokumentu [info o transkrypcji tylko w adnotacjach].

Polski akt żyje następnie własnym życiem. Jego odpis można uzyskać w każdym USC.

Zasadniczo przepisane fakultatywne. Wyjątkowo obligatoryjność transkrypcji:

Art. 104 ust. 5 p.a.s.c. *Transkrypcja jest obligatoryjna, jeżeli obywatel polski (...)*
- posiada akt stanu cywilnego potwierdzający zdarzenia wcześniejsze sporządzony na terytorium RP i żąda dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego, lub
- ubiega się o polski dokument tożsamości lub nadanie numeru PESEL.

Transkrypcja zagranicznych dokumentów stanu cywilnego

Art. 104 ust. 3 p.a.s.c.

Transkrypcji podlega dokument, który:

- *w państwie wystawienia jest uznawany za dokument stanu cywilnego*
- *i ma moc dokumentu urzędowego,*
- *jest wydany przez właściwy organ*
- *oraz nie budzi wątpliwości co do autentyczności.*

Art. 105 p.a.s.c.

1. Treść zagranicznego dokumentu stanu cywilnego przenosi się do rejestru stanu cywilnego, w formie czynności materialno-technicznej, zamieszczając w akcie stanu cywilnego adnotację o transkrypcji.

2. Kierownik urzędu stanu cywilnego, który dokonał transkrypcji, wydaje wnioskodawcy odpis zupełny aktu stanu cywilnego.

Tylko odmowa transkrypcji w formie decyzji administracyjnej.

Zasada wiernego przepisania zagranicznego aktu

Formularze aktów zagranicznych i krajowych często będą się różnić.

Przepisywane są tylko te elementy, które mają swój odpowiednik w polskim wzorze aktu - które są relewantne z punktu widzenia polskiego systemu (np. nie przepisuje się imienia ojcowskiego z aktów ukraińskich ani obywatelstwa, które jest często podane w zagranicznych aktach).

Jeśli pozostają niewypełnione elementy wymagane w Polsce możliwe późniejsze uzupełnienie aktu. Do czasu uzupełnienia akt ma osłabioną moc dowodową.

Art. 37 p.a.s.c. 1. *Akt stanu cywilnego, który nie zawiera wszystkich wymaganych danych, uzupełnia kierownik USC, który go sporządził, na podstawie innych aktów stanu cywilnego, akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego prowadzonych dla tego aktu i innych dokumentów mających wpływ na stan cywilny.*

2. Uzupełnienia aktu stanu cywilnego można dokonać na podstawie zagranicznego dokumentu stanu cywilnego (...), jeżeli stwierdzają one zdarzenie wcześniejsze i dotyczą tej osoby lub jej wstępnych.

Zasada wiernego przepisania zagranicznego aktu

Zasada - przepisujemy treść zagranicznego aktu w kształcie oryginalnym – bez korekt.

Wyjątkowo - na wniosek - dostosowanie pisowni imion i nazwisk:

– **art. 104 ust. 7 p.a.s.c.** – Dokonując transkrypcji zagranicznego dokumentu stanu cywilnego, który dotyczy obywateli polskich posługujących się również aktami stanu cywilnego sporządzonymi w RP, kierownik USC dostosowuje, na wniosek osoby, której akt dotyczy, w formie czynności materialno-technicznej, pisownię danych zawartych w zagranicznym dokumencie do reguł pisowni polskiej, jeżeli wniosek taki został złożony z wnioskiem o dokonanie transkrypcji.

[gdy nie ma polskiego aktu stanu cywilnego pozostaje tylko zmiana administracyjna]

Ponadto - z urzędu - dostosowanie nazw geograficznych:

– **art. 104 ust. 8 p.a.s.c.** - Nazwę miejscowości położonej poza granicami RP zamieszcza się w pisowni ustalonej przez Komisję Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej Polskiej [London/Paris/New York w wersji PL].

Odmowa transkrypcji

Transkrypcja → jeżeli wniosek uwzględniony - czynność materialno-techniczna.
Odmowa natomiast zawsze w formie decyzji administracyjnej.

Zamknięty katalog podstaw odmowy transkrypcji!

Art. 107 p.a.s.c.:

Kierownik USC odmawia dokonania transkrypcji, jeżeli:

- 1) dokument w państwie wystawienia nie jest uznawany za dokument stanu cyw.
lub nie ma mocy dokumentu urzędowego,
lub nie został wydany przez właściwy organ,
lub budzi wątpliwości co do jego autentyczności,
lub potwierdza zdarzenie inne niż urodzenie, małżeństwo lub zgon;*
- 2) zagraniczny dokument powstał w wyniku transkrypcji w państwie innym
niż państwo zdarzenia;*
- 3) transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego
Rzeczypospolitej Polskiej.*

Transkrypcja „dokumentów stanu cywilnego”?

Problem wypisów z rejestru ludności w państwach skandynawskich.

W Szwecji, Norwegii i Finlandii obowiązuje system rejestracji stanu cywilnego, który odmiennie od polskiego odnosi się do osób, nie zaś do poszczególnych zdarzeń z zakresu rejestracji stanu cywilnego. Odmiennie także od systemu organizacyjnego przyjętego w RP, organami właściwymi do odnotowania zdarzeń są organy podatkowe, które prowadzą rejestr ludności.

MSWiA sugeruje wtórną rejestrację w polskim rejestrze w trybie przewidzianym w art. 99 p.a.s.c., jako zdarzenia, które nastąpiły za granicą „w państwie, w którym nie jest prowadzona rejestracja stanu cywilnego”.

Błędne podejście – należy domagać się transkrypcji – przedstawiane wypisy mają w państwie wystawienia charakter dokumentów stanu cywilnego, posiadają moc urzędową, dotyczą urodzeń, małżeństw i zgonów oraz są wystawiane przez właściwe do tego organy (choć inne organy niż w Polsce) – por. art. 104 ust. 3 p.a.s.c.

Odmowa transkrypcji

Transkrypcja a klauzula *ordre public*.

Art. 107 p.a.s.c.:

Kierownik USC odmawia dokonania transkrypcji, jeżeli:

3) transkrypcja byłaby sprzeczna z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Dwie główne grupy zagadnień:

- (I) Małżeństwa jedнопłciowe, związki partnerskie.
- (II) Rodzicielstwo osób tej samej płci.

(I) Transkrypcja zagranicznych aktów małżeństw jednopłciowych?

Orzecznictwo jest konsekwentnie przeciwne transkrypcji:

Wyrok NSA z dnia 28 lutego 2018 r., II OSK 1112/16

Wyrok NSA z dnia 25 lutego 2020 r., II OSK 1059/18

Wyrok NSA z dnia 22 czerwca 2021 r., II OSK 2608/19

Wyrok NSA z dnia 6 lipca 2022 r., II OSK 2376/19

Wyrok NSA z dnia 14 grudnia 2022 r., II OSK 3973/19

- niedopuszczalność transkrypcji ze względu na jej sprzeczność z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP → klauzula *ordre public* - art. 107 pkt 3 p.a.s.c.

Ale być może wystarczyłoby odwołać się do **art. 107 pkt 1 p.a.s.c.**

Odmowa transkrypcji, gdy „*dokument (...) potwierdza zdarzenie inne niż urodzenie, małżeństwo lub zgon*” – w tym przypadku nie chodzi o „małżeństwo” w rozumieniu prawa polskiego.

Ta ostatnia podstawa z pewnością aktualna przy związkach partnerskich.

(I) Transkrypcja zagranicznych aktów małżeństw jedнопłciowych?

- pytanie prejudycjalne NSA skierowane do TSUE:

Sprawa C-713/23, Wojewoda Mazowiecki:

Czy przepisy [unijne] należy interpretować w ten sposób, że stoją na przeszkodzie temu, by właściwe organy państwa członkowskiego, którego przynależność państwową posiada obywatel Unii, który zawarł małżeństwo z innym obywatelem Unii (osobą tej samej płci) w jednym z państw członkowskich zgodnie z ustawodawstwem tego państwa, mogły odmówić uznania i przeniesienia w drodze transkrypcji do krajowego rejestru stanu cywilnego tego aktu małżeństwa, uniemożliwiając tym osobom przebywanie w tym państwie w takim stanie cywilnym i pod tym samym nazwiskiem rodzowym, z tej przyczyny, że prawo państwa przyjmującego nie przewiduje małżeństwa osób tej samej płci?

[kwestia swobody przemieszczania się]

Przypiski

Informacja o zagranicznym związku ważna jednak w kontekście oddania stanu cywilnego osoby fizycznej, która jest już objęta polskim rejestrem.

Do Polski spływają np. odpisy aktów małżeństw jednopłciowych z państw stosujących **Konwencję nr 3 MKSC z 1958 r.** dotycząca międzynarodowej wymiany informacji z zakresu stanu cywilnego (m.in. z Niemiec).

W jakiej formie odnotować taką informację? → **PRZYPISEK** przy akcie urodzenia!

Art. 25 ust. 1 p.a.s.c. *Informacje o innych aktach stanu cywilnego dotyczących tej samej osoby oraz informacje wpływające na stan cywilny tej osoby zamieszcza się przy akcie stanu cywilnego w formie **przypisków**.*

Art. 108 ust. 3 p.a.s.c. *Jeżeli odpis zagranicznego dokumentu stanu cywilnego przekazano do USC w wykonaniu umowy międzynarodowej przewidującej wzajemną wymianę informacji w zakresie stanu cywilnego, kierownik USC z urzędu dołącza wzmianki dodatkowe w tym przedmiocie do aktu stanu cywilnego lub zamieszcza **przypiski** przy tym akcie na podstawie tego zagranicznego dokumentu.*

Przypiski – kwestia zgodności z porządkiem prawnym RP

Przypisek zamieszczany **przy akcie** (a nie w jego treści).

Treść przypisku nie znajduje odbicia w odpisach aktu.

Zamieszczenie przypisku nie wywołuje skutków prawnych (wpis deklaratorywny), ale stanowi ważną informację dla kierownika USC:

- pozwoli odmówić przyjęcia oświadczeń o **wstąpieniu w związek małżeński w Polsce** (przeszkoda bigamii - analogia do art. 13 §1 k.r.o.);
 - pozwoli odmówić wydania **zaświadczenia o możliwości zawarcia małżeństwa** na potrzeby zawarcia związku za granicą (art. 83 p.a.s.c.);
 - pozwoli uwzględnić fakt zawarcia związku nieznanego prawu polskiemu w **zaświadczeniu o stanie cywilnym** [rubryka: oznaczenie stanu cywilnego jako sytuacji osoby w odniesieniu do małżeństwa - art. 49 ust. pkt 2 p.a.s.c.];
- zapewnienie prawdziwej informacji o stanie cywilnym osoby fizycznej;
- przeciwdziałanie międzynarodowej bigamii.

Obowiązek liberalizacji podejścia?

1) Związki osób jednej płci - Europejski Trybunał Praw Człowieka

– wyrok Wielkiej Izby z dnia 17 stycznia 2023 r. - ***Fedotova and Others v Russia***

→ brak zapewnienia przez państwa członkowskie Rady Europy możliwości krajowego uznania związków osób tej samej płci oraz brak jakiejkolwiek ochrony tych związków stanowi naruszenie art. 8 EKPCz - istnieje w tym zakresie pozytywny obowiązek po stronie państw członkowskich [sprawa przeciwko Rosji, ale wyrok w praktyce dotyczył 12 państw Rady Europy nieuznających związków monopłciowych, w tym PL].

- wyrok z 12.12.2023 r. – **Przybyszewska i inni przeciwko Polsce** – potwierdzenie **obowiązku uznawania w Polsce związków jednopłciowych i obowiązku wprowadzenia możliwości zawierania takich związków w odpowiedniej formie.**

Jakie konsekwencje orzeczenia ETPCz dla rejestracji stanu cywilnego?

Czy pozostaje oczekiwanie na zmianę przepisów? [→ związki partnerskie?]

De lege lata → możliwość dokonywania przypisków przy akcie urodzenia osoby, która zawarła za granicą związek małżeński lub partnerski(!)

(II) Transkrypcja aktu urodzenia dziecka pary jedнопłciowej?

W wielu państwach dopuszczalne wskazanie osób jednej płci w akcie urodzenia jako rodziców dziecka.

Gdy przynajmniej jedno z rodziców ma obywatelstwo polskie, to są podstawy, by przyjmować, że dziecko ma polskie obywatelstwo (ustawa o obywatelstwie z 2009 r.).

Jeśli następnie chcemy uzyskać dla dziecka polskie dokumenty lub nadać numer PESEL okazuje się, że niezbędna jest transkrypcja zagranicznego aktu urodzenia:

Art. 104 ust. 5 p.a.s.c.

Transkrypcja jest obligatoryjna, jeżeli obywatel polski, którego dotyczy zagraniczny dokument stanu cywilnego (...) ubiega się o polski dokument tożsamości lub nadanie numeru PESEL.

Czy obcy akt wskazujący na rodzicielstwo jedнопłciowe podlega transkrypcji?
Rozbieżne orzecznictwo sądów administracyjnych.

Uchwała 7 sędziów NSA z 2 grudnia 2019 r., II OPS 1/19

Przepis art. 104 ust. 5 i art. 107 pkt 3 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (...) w związku z art. 7 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (...) nie dopuszcza transkrypcji zagranicznego aktu urodzenia dziecka, w którym jako rodzice wpisane są osoby tej samej płci.

ale...

Prawidłowa wykładnia art. 104 ust. 5 p.a.s.c. nie może prowadzić do uzależnienia uzyskania przez obywatela polskiego dowodu tożsamości albo numeru PESEL od dokonania transkrypcji, która nie jest możliwa tylko z tego powodu, że w zagranicznym akcie urodzenia dziecka jako rodziców wskazano osoby jednej płci.

Wniosek - w tym przypadku **nie ma obligatoryjnej transkrypcji**

→ dowód osobisty na podstawie zagranicznych dokumentów stanu cywilnego.

Tak orzekł **WSA w Warszawie w wyroku z 20.11.2020 r., IV SA/Wa 1618/20** w sprawie dotyczącej odmowy wydania dowodu osobistego dziecku, którego rodzicami, zgodnie z brytyjskim aktem urodzenia, były dwie kobiety.

Wyrok TSUE z 14.12.2021 r., C-490/20 (sprawa bułgarska)
Postanowienie TSUE z 24.6.2022 r., C-2/21 (sprawa polska):

„Jeśli chodzi o małoletnie dziecko, będące obywatelem Unii, którego akt urodzenia wydany przez właściwe organy przyjmującego państwa członkowskiego wskazuje jako jego rodziców dwie osoby tej samej płci, państwo członkowskie, którego to dziecko jest obywatelem, jest zobowiązane

- *z jednej strony do wydania mu dowodu tożsamości lub paszportu bez konieczności uprzedniego sporządzenia aktu urodzenia przez organy krajowe [brak obowiązku transkrypcji],*
a także,
- *z drugiej strony, do uznania, podobnie jak każde inne państwo członkowskie, dokumentu pochodzącego od przyjmującego państwa członkowskiego umożliwiającego wspomnianemu dziecku korzystanie, wraz z każdą z tych dwóch osób, z przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich.”*

Aktualne stanowisko prawa polskiego zgodne z prawem UE

Brak sprzeczności z uchwałą 7 sędziów NSA z 2 grudnia 2019 r., II OPS 1/19.

Art. 3 p.a.s.c. *Akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych; ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym.*

Uchwała 7 sędziów SN z 20 listopada 2012 r., III CZP 58/12

Akt stanu cywilnego sporządzony za granicą stanowi wyłączny dowód zdarzeń w nim stwierdzonych także wtedy, gdy nie został wpisany do polskich ksiąg stanu cywilnego.

Art. 1138 k.p.c. *Zagraniczne dokumenty urzędowe mają moc dowodową na równi z polskimi dokumentami urzędowymi.*

→ zagraniczny dokument stanu cywilnego stanowi wystarczający dowód:

- po pochodzenia dziecka - na potrzeby uzyskania polskiego dowodu tożsamości;
- więzi rodzinnych dziecka z dwoma „rodzicami” tej samej płci - na potrzeby korzystania z unijnej swobody przemieszczania się.

Liberalizacja prawa rodzinnego?

Rodzicielstwo osób jednej płci – Unia Europejska

- Dokument Komisji UE z **7 grudnia 2022 r.** – projekt rozporządzenia w sprawie *jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania orzeczeń i przyjmowania dokumentów urzędowych dotyczących pochodzenia dziecka oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia pochodzenia dziecka* – COM(2022) 695 final,
→ obowiązkowe uznawanie pochodzenia dziecka także w przypadku rodziców jednej płci (także w przypadku dzieci urodzonych w procedurach macierzyństwa zastępczego).
- Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia **14 grudnia 2023 r.** w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania orzeczeń i przyjmowania dokumentów urzędowych dotyczących pochodzenia dziecka oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia pochodzenia dziecka;
→ poparcie projektu przy jednoczesnym zaproponowaniu pewnych poprawek.

Transkrypcja a uznanie zagranicznego rozstrzygnięcia

Czy dokonanie transkrypcji wymaga (uprzedniego) uznania orzeczenia/rozstrzygnięcia „ukrytego” w transkrybowanym akcie?

Jak ma wyglądać transkrypcja w przypadku np. zagranicznego aktu małżeństwa ze wzmianką o rozwodzie lub aktu urodzenia ze wzmianką o przysposobieniu.

Część autorów i wiele urzędów uważa, że zawsze konieczne dopełnienie formalności związanych z uznaniem zagranicznego rozstrzygnięcia.

Ale:

- Brak wyrażnej podstawy – w art. 107 p.a.s.c. nie przewidziano, by była w takim przypadku możliwa odmowa transkrypcji.
- Zagraniczne orzeczenie nie zawsze zresztą „widoczne” w obcym akcie:
 - akt małżeństwa ze wzmianką o rozwodzie – tak;
 - nowy akt urodzenia po przysposobieniu – nie (tajemnica przysposobienia).

By „ukryć” orzeczenie wystarczy niekiedy przedstawić odpis skrócony zagranicznego aktu – np. gdy było sądowe ustalenia ojcostwa.

Charakter prawny transkrypcji

Dwie konkurujące koncepcje:

- 1) rejestracyjny charakter transkrypcji (tzw. rejestracja wtórna);
- 2) reprodukcyjny charakter transkrypcji – chodzi o przetransponowanie pod względem językowym i formalnym obcego aktu stanu cywilnego na obowiązujący w Polsce język urzędowy w formie obowiązującej dla rejestracji urodzeń, małżeństw i zgonów.

Uchwała 7 s. SN z 20.11.2012 r., III CZP 58/12 - wpisanie aktu stanu cywilnego sporządzonego za granicą do polskich ksiąg stanu cywilnego nie jest rejestracją, lecz posiada charakter **reprodukcyjny**(!)

Art. 104 ust. 2 p.a.s.c. z 2014 r. - *Transkrypcja polega na wiernym i literalnym przeniesieniu treści zagranicznego dokumentu stanu cywilnego zarówno językowo, jak i formalnie, bez żadnej ingerencji w pisownię imion i nazwisk osób wskazanych w zagranicznym dokumencie stanu cywilnego.*

→ ograniczony zakres badania zagranicznego dokumentu – kierownik USC działa w zaufaniu do czynności rejestracyjnych, które miały za granicą.

Transkrypcja a uznanie zagranicznego rozstrzygnięcia

Konieczność uznania znacznie komplikuje procedurę transkrypcji.

Uznanie wprowadzie z mocy prawa (bez postępowania sądowego - delibacyjnego) → takie podejście w aktach unijnych, konwencjach międzynarodowych i w k.p.c., ale są pewne dodatkowe wymagania formalne:

- trzeba przedstawić dodatkowe dokumenty np. odpis orzeczenia ze stwierdzeniem prawomocności, tłumaczenie orzeczenia.

Do tego trzeba sprawdzić negatywne przesłanki uznania (m.in. art. 1146 k.p.c.) – czy kierownik USC ma w ogóle szanse zweryfikować takie przesłanki?

Należą do nich np. negatywne przesłanki (przeszkody) procesowe:

- *lis pendens* – uprzednia zawisłość sporu (w PL);
- *res iudicata* – powaga rzeczy osądzonej;
- ale także - niemożność obrony swych praw, klauzula porządku publicznego.

Transkrypcja a uznanie zagranicznego rozstrzygnięcia

Kierownik USC nie ma możliwości sprawdzenia większości przesłanek. Powinien działać w zaufaniu do obcego organu rejestrującego, który z pewnością sprawdził m.in. prawomocność orzeczenia (jedyny chyba element, który kierownik USC może realnie zweryfikować w Polsce).

W przypadku transkrypcji pozostaje zresztą klauzula *ordre public*, która w ostateczności może być podstawą odmowy umiejscowienia (art.107 pkt 3 p.a.s.c.).

Dodatkowo, jeśli nastąpi transkrypcja mimo (niewykrytej) negatywnej przesłanki uznania, to przecież brak skutków materialnoprawnych. Przepisany akt ma walor tylko deklaratywny (choć oczywiście silna moc dowodowa).

Zainteresowana strona może wnosić o unieważnienie odpowiedniej wzmianki lub nawet o unieważnienie całego aktu stanu cywilnego:

→ *jeżeli akt ten lub wzmianka stwierdzają zdarzenie niezgodne ze stanem faktycznym lub stwierdzono uchybienia, które zmniejszają jego moc dowodową* (art. 39 p.a.s.c.).

Wniosek o dokonanie transkrypcji

Art. 104 ust. 4 p.a.s.c. *Wniosek do wybranego kierownika USC o dokonanie transkrypcji może złożyć osoba, której dotyczy zdarzenie podlegające transkrypcji, lub inna osoba, która wykaże interes prawny w transkrypcji lub interes faktyczny w transkrypcji dokumentu potwierdzającego zgon.*

Odmiejscowienie – wniosek do dowolnego urzędu stanu cywilnego w Polsce(!)

Wzory wniosków na stronach poszczególnych urzędów (nie są obligatoryjne).

Opłata skarbową za wydanie pełnego odpisu aktu po transkrypcji – **50 zł.**

Dodatkowe formalności – tłumaczenie, uwierzytelnienie dokumentu.

BIP Miasto Poznań: „*Sprawa załatwiana jest w ciągu miesiąca. Jeżeli sprawa wymaga przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego jest załatwiana po jego zakończeniu. Odmowa transkrypcji następuje w formie decyzji administracyjnej po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego.*”

Uwaga! W małych urzędach transkrypcja niekiedy „od ręki”.

Tłumaczenia w postępowaniu przed USC

Art. 31 p.a.s.c.

1. Dokumenty w języku obcym przedkłada się z urzędowym tłumaczeniem na język polski dokonywanym przez:

- 1) tłumacza przysięgłego wpisanego na listę prowadzoną przez Ministra Sprawiedliwości;
- 2) tłumacza przysięgłego uprawnionego do dokonywania takich tłumaczeń w państwach członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG);
- 3) konsula.

2. Za dokumenty przetłumaczone przez konsula uznaje się również:

- 1) dokumenty w języku obcym przetłumaczone na język polski przez tłumacza w państwie przyjmującym i poświadczone przez konsula;
- 2) dokumenty przetłumaczone z języka rzadko występującego na język znany konsulowi, a następnie przetłumaczone przez konsula na język polski.

3. W przypadku braku tłumacza przysięgłego języka obcego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dokument zagraniczny potwierdzający stan cywilny w języku obcym może zostać przetłumaczony przez konsula lub uprawnionego pracownika przedstawicielstwa dyplomatycznego państwa obcego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Wniosek o dokonanie transkrypcji

Transkrypcja możliwa, gdy dokument „*nie budzi wątpliwości co do autentyczności*” (art. 104 ust. 3 p.a.s.c.). Ocena najpierw wizualna – potrzebny oryginał, nielaminowany (UWAGA! Dokument pozostaje w aktach zbiorowych).

Zasadniczo zagraniczne dokumenty przedstawiane w Polsce wymagają potwierdzenia ich autentyczności i mocy prawnej.

Apostille (?) – uproszczona forma uwierzytelnienia dokumentu – dotyczy państw stron Konwencji haskiej z 1961 r. znoszącej wymóg legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych.

Zwolnienia - dokumenty z unijnym formularzem, wielojęzyczne odpisy skrócone.

Apostille - czasami korespondencyjnie -USA <https://www.sos.ca.gov/notary/request-apostille?msclkid=fcbf6075d15711ec84fba555b43d55b8>

Art. 1138 k.p.c. - *Zagraniczne dokumenty urzędowe mają moc dowodową na równi z polskimi dokumentami urzędowymi.*

Niekiedy życzliwa interpretacja ww. przepisu → gdy dokument nie budzi wątpliwości a wzór dokumentu z danego państwa znany urzędnikom stanu cywilnego, to urząd nie żąda się dodatkowych formalności.

Działanie przez pełnomocnika w kontaktach z USC

Wniosek/pismo do USC składane przez pełnomocnika:

- Obowiązek złożenia pełnomocnictwa;
- Obowiązek uiszczenia opłaty skarbowej od złożonego pełnomocnictwa (17 zł).

Ustawa z 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2111)

Art. 1. [Zakres przedmiotowy opłaty skarbowej]

1. Opłacie skarbowej podlega: (...)

2) złożenie dokumentu stwierdzającego udzielenie pełnomocnictwa lub prokury albo jego odpisu, wypisu lub kopii - w sprawie z zakresu administracji publicznej lub w postępowaniu sądowym.

Opłata wnoszona na dedykowany rachunek gminy.

Przykład – pełnomocnik w imieniu mocodawcy występuje o wydanie 10 odpisów aktów stanu cywilnego potrzebnych do sprawy cywilnej (SNS) → 10 spraw administracyjnych:
- 10 opłat za wydanie odpisu (22/33 zł) + 10 opłat od pełnomocnictwa (17 zł).

Zaskarżanie rozstrzygnięć kierownika USC

ZASADY OGÓLNE - art. 2 p.a.s.c.

5. Czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego innych niż akty stanu cywilnego dokonuje się w formie decyzji administracyjnej albo czynności materialno-technicznej.

6. Odmowa dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego następuje w formie **decyzji administracyjnej**.

Kontrola rozstrzygnięć kierownika USC w trybie administracyjnym i sądowo-adm.:

Art. 127 §1 k.p.a.

Od decyzji wydanej w I instancji służy stronie **odwołanie** tylko do jednej instancji.

Art. 11 ust. 2 p.a.s.c.

Organem odwoławczym od decyzji administracyjnych z zakresu rejestracji stanu cywilnego jest wojewoda.

Od decyzji ostatecznej przysługuje skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Wyrok WSA podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Zaskarżanie rozstrzygnięć kierownika USC

Niekiedy kontrola administracyjna wyłączona na rzecz postępowania przed sądem powsz.

(A.) Różne rozstrzygnięcia dotyczące małżeństwa.

Art. 89 p.a.s.c. 1. W przypadku odmowy przez kierownika USC:

- 1) przyjęcia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński,
- 2) wydania zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa,
- 3) wydania zezwolenia na zawarcie małżeństwa przed upływem miesiąca od dnia, kiedy osoby, które zamierzają je zawrzeć, złożyły kierownikowi USC zapewnienie,
- 4) sporządzenia aktu małżeństwa zawartego zgodnie z art. 1 §2 i 3 k.r.o.,
- 5) wydania zaświadczenia stwierdzającego, że zgodnie z prawem polskim można zawrzeć małżeństwo

- zawiadania on na piśmie (...) osoby, których odmowa dokonania czynności dotyczy.

2. W terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1, osoby, których czynność dotyczy, mogą złożyć **wniosek do sądu** właściwego ze względu na siedzibę USC o rozstrzygnięcie, czy przyczyny odmowy wskazane w zawiadomieniu uzasadniają odmowę dokonania czynności.

Art. 654 k.p.c. – działa sąd rodzinny.

Zaskarżanie rozstrzygnięć kierownika USC

Inne przypadki kontroli sądu powszechnego dotyczącej rozstrzygnięć kierownika USC:

(B.) Art. 64 ust. 1 p.a.s.c. *Jeżeli kierownik USC (...) odmówił przyjęcia oświadczeń koniecznych do uznania ojcostwa, powiadamia na piśmie (...) matkę dziecka i mężczyznę, który twierdzi, że jest ojcem dziecka, w terminie 7 dni od dnia odmowy, o przyczynach odmowy i możliwości uznania ojcostwa przed sądem opiekuńczym.*

- zob. art. 73 §4 k.r.o. oraz art. 581 k.p.c.

(C.) Art. 108 ust. 3 p.a.s.c. *Kierownik USC, który odmawia na podstawie art. 1146 k.p.c. dokonania czynności na podstawie orzeczenia organu państwa obcego, zawiadamia na piśmie (...) wnioskodawcę o przyczynach odmowy, informując o prawie wystąpienia w trybie art. 1148 k.p.c. do sądu powszechnego o rozstrzygnięcie, czy orzeczenie organu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu.*

Przy odmowie czynności (np. wpisania wzmianki dodatkowej) **nie wydaje się decyzji adm.(!)**

Nie ma kontroli administracyjnej. Tylko sąd cywilny może ocenić prawidłowość odmowy uznania obcego rozstrzygnięcia – kwestia zastrzeżona do wyłącznej kompetencji sądu powszechnego(!)

- zob. **wyrok NSA z 4.10.2022 r., II OSK 3373/19.**

Dziękuję za uwagę!

[michal.wojewoda@oirplodz.pl]